

УДК 355.02(476)“19”

Богдан Левик

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ЗАХИЩЕНІСТЬ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ ПІСЛЯ 1991 РОКУ

У статті розглянуто історичний шлях розвитку військово-політичної сфери Республіки Білорусь, як самостійної держави за останні 20 років. Проаналізовано внутрішню та зовнішню політику у розрізі державного забезпечення військової безпеки.

Ключові слова: Республіка Білорусь, військова політика, військова безпека.

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР кожна з п'ятнадцяти радянських республік опинилась перед вибором подальшого суспільно-політичного розвитку. Більшість республік оминули збройні конфлікти, кровопролиття і отримали незалежність разом із збройними силами, які на той час були дислоковані на їх території. 15 нових держав лякали світ, своєю військовою могутністю та наявністю ядерної зброї. США були надзвичайно стурбовані появою чотирьох нових ядерних держав, вмовляючи їх нове керівництво відмовитись від стратегічного озброєння з ядерними боеголовками. Розпочавши військово-політичні переговори з Росією, Америка намагалась знизити значимість інших ядерних радянських республік у переговорному процесі. Така тактика повністю задовольняла Російську Федерацію. Процес ядерного роззброєння розпочався з України, Білорусі та Казахстану. Три республіки добровільно відмовились від ядерної зброї, нічого не отримавши як компенсацію. Вивезення міжконтинентальних балістичних ракет на територію Росії, а згодом і тактичної ядерної зброї, завершили епоху “холодної війни” та формування однополярного світу. Кожна з республік розпочала свій шлях розбудови демократичного ладу зі своїми особливостями. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. принесли нові нетрадиційні загрози, які мали глобальний характер, й вимагали відповідного державного реагування та пошуку нової стратегії військової політики.

Аналіз останніх досліджень. Історія пострадянських республік, як систематичний виклад фактів і подій після 1991 р., становить “білу пляму”, хоча це період нашого свідомого життя, відносно недавнього минулого, пережитого з усією країною [1]. В Україні практично відсутні спеціальні цілісні дослідження на запропоновану тему. Фундаментальні монографії з проблем військово-політичного забезпечення на пострадянському просторі, вивчення їх позитивного досвіду взагалі відсутні.

Значний вклад у дослідженні даної проблематики зробили провідні зарубіжні науковці, колишні керівники міжнародних військово-політичних інститутів З. Бжезинський, Г. Кіссенджер (екс-президент США), Дж. Кеннан (американський посол США в СРСР 1954–1963 рр.), В. Книш, С. Хантінгтон, Д. Волкогонов (російський історик), Дж. Джоулвен (головнокомандувач об'єднаними силами НАТО у Європі), Дж. Мак-Коннелл (директор Національної розвідки США у 2007–2009 рр.), Дж. Робертсон (генеральний секретар НАТО у 1999–2004 рр., міністр оборони Великої Британії в 1997–1999 рр.), Хав'єр Солана (голова європейського оборонного агентства впродовж 2004–2009 рр.). Принципи розробки та розвитку системи оборонного планування були сформульовані американськими вченими Ч. Кітчем та Р. Маккіном, Б. Радвіком [2]. Велику увагу привернула робота Edward N. Luttwak “Strategy: The logic of War and Peace”, 1987 р., яка тривалий час використовується як навчальний посібник у військовій академії КНР. Радник Ради національної безпеки США та президента Рональда Рейгана аналізує війни нового типу, а також чотири рівні стратегії їх ведення [3].

Досить інтенсивно формується російська школа фахівців із вивчення військово-політичної проблематики. Серед її представників слід назвати К. Арцибасова, Н. Арбатова,

Л. І. Абалкіна [4], Б. Божедомова, А. Краснова, Є. Рогова, В. Семенова, Л. Фітуні.

Питання військової безпеки досліджуються у Національному університеті оборони України, Інституті історії України НАН України, Українському інституті військової історії [5].

Беззаперечним авторитетом серед провідних українських науковців у сфері військової політики та національної безпеки є академік НАНУ, д. т. н. В. П. Горбулін [6], А. Бірюченко, д. т. н., професор, Богданович В. Ю. [8] та інші.

Серед наукових робіт немає сучасного комплексного дослідження військової політики колишніх радянських республік, що спонукало автора до розробки цієї теми.

Постановка цілей. Для демонстрації еволюційного розвитку військової політики незалежної Білорусі необхідно проаналізувати конституційно-законодавчі засади та практичні державні кроки із їх реалізації впродовж 1991–2011 рр.

Виклад основного матеріалу. За Конституцією 1994 р. Республіка Білорусь унітарна, демократична, соціальна, президентська республіка. Загальна протяжність її кордону сягає 2,9 тис. км. Найдовший кордон з Росією – 959 км та Україною – 891 км. Населення становить трохи більше ніж 9,4 млн осіб, є тенденція до зменшення [9]. До складу республіки входить шість областей [10]. Законодавчим органом є Національні збори, які складаються з двох палат: Палати представників та Ради Республіки. Палата представників нараховує 110 депутатів, які обираються прямим голосуванням. Рада республіки – 64 депутати, які призначаються президентом від територій. Термін повноважень депутатів Народних зборів чотири роки [11]. Уряд – Кабінет Міністрів.

За часів СРСР Білорусь рахувалась індустріально-аграрною країною. Республіка знаходиться у перехідному періоді від централізовано-планової до ринкової економіки. 90-і роки минулого століття характерні для Білорусі кризовим спадом виробництва, ростом корупції, збільшенням цін (ріст цін у 1995 р. у порівнянні з 1990 р. становив більше ніж у 5000 раз), зниженням життєвого рівня, падінням ВВП, ростом інфляції, відтоком інвестицій, збільшенням державного дефіциту. 1995–1996 рр. у країні почалася політична криза, найбільшого апогею досягнула економічна криза. Тоді країна знаходилася на 116 місці у світі за платоспроможністю. 1995 р. політичне керівництво оголосило про успіхи у стабілізації економіки. Однак, МВФ піддав критиці здобутки білоруської влади і відмовив у наданні чергового кредиту 300 млн \$ [12].

27 липня 1990 р. Верховною Радою БРСР було прийнято Декларацію про державний суверенітет № 193-XII [13], а 25 серпня 1991 р. ВР РБ Декларації був наданий статус конституційного закону та проголошено незалежність республіки. Ст. 10 Декларації оголосила Білорусь територією вільною від ядерної зброї, а республіку – нейтральною державою. Розміщення іноземних військових баз допускається тільки з дозволу Верховної Ради. 19 вересня 1991 р. країна перейменована у Республіку Білорусь. У липні 1994 р. у Білорусі відбулися перші президентські вибори у відповідності до нової Конституції від 15 березня 1994 р. З цих пір РБ обрала соціалістичний шлях розвитку. У країні запроваджено інститут президенства та обрано Конституційний Суд [14].

У грудні 1991 р. Білорусь була визнана ЄС, а в 1995 р. підписано Договір про партнерство і співробітництво у політичній, економічній та торговій сферах, який 1997 р. ЄС відмовився продовжити через недемократичні зміни, що відбулись в РБ. У перші роки незалежності Білорусі було надано допомогу у рамках європейської програми ТАСІС. 1995 р. об'єм інвестицій в її економіку становив біля 2 млрд \$, серед них іноземних 372 млн \$. У республіку інвестували 72 країни [15]. Похолодання у взаємовідносинах з європейськими інституціями наступило 1996 р., коли ЄС відмовились визнати зміни до Конституції 1994 р., рахуючи це “наступом” на демократію.

30 грудня 1991 р. у Мінську було підписано угоду “Про стратегічні ядерні сили” між Росією, Україною, Білоруссю та Казахстаном [16], тоді ж було укладено одинадцятьма представниками радянських республік, за винятком Литви, Латвії, Естонії та Грузії, Угоду по стратегічних силах. За угодою сторони визначили склад стратегічних сил, запланували

демонтаж стратегічного ядерного озброєння та дату вивозу тактичної ядерної зброї на територію Росії. Застосування ядерної зброї допускалось Президентом Російської Федерації при узгодженні з главами держав Білорусі, Казахстану і України. Казахстан спочатку заявив про небажання віддавати ядерну зброю, доки Росія не ліквідує свої ядерні арсенали і виступав за відмову від ядерної зброї Російської Федерації [17; 18].

У вересні 1991 р. у Білорусі прийняли рішення про формування національних Збройних Сил. 18 березня 1992 р. були прийняті закони “Про Збройні Сили” та “Про військовий обов’язок і військову службу”. Закон про збройні сили визначив ціль їх створення, склад та чисельність. В подальшому закон змінювався і доповнювався. ЗС РБ, визначаються як структурний елемент та основа військової організації, який забезпечує військову безпеку держави. Завдання збройних сил розділяють на мирний та воєнний період. Загальне керівництво і контроль за збройними силами проводить Президент, парламентський контроль припинений з 1996 р. Комплектація армії відбувається за змішаним принципом [18; 19].

У березні 1992 р. уряд РБ прийняв постанову “Про створення Збройних Сил Республіки Білорусь”. Тоді ж парламент республіки прийняв Закон “Про Збройні Сили РБ”. У листопаді 1992 р. було прийнято закон “Про оборону”, “Про загальну військову повинність і військову службу”, “Про статус військовослужбовців”. Закон про оборону дає офіційне тлумачення терміну військова безпека, як здатність держави реалізувати всі наявні сили, засоби і ресурси з метою попередження, локалізації і нейтралізації військових загроз, створення умов для організації військового захисту. Закон змінювався і доповнювався включно до 2011 р. [20].

10 липня 1994 р. першим президентом Білорусі було обрано депутата ВР РБ, екс-директора радгоспу “Городец” О. Лукашенка. 14 травня 1995 р. з ініціативи новообраного Президента у РБ провели перший республіканський референдум, на якому підтверджено стратегічний курс на економічну інтеграцію з Росією (“за” – 83,3 %), російській мові надано статус другої державної (“за” – 83,3 %), змінений державний історичний біло-червоно-білий прапор на червоно-білий та герб (“за” – 75,1 %). Конституцією дозволено достроково припинити повноваження Верховної Ради Президентом Республіки. 24 листопада 1996 р. у країні провели другий референдум. На обговорення винесли сім питань, чотири ініційовані Президентом і три Верховною Радою. За результатами було підтримано дві пропозиції президента, питання запропоновані ВР були проігноровані народом. Конституцію РБ 1994 р. зі змінами і доповненнями президента було прийнято в цілому (“за” – 83,73 %) та перенесено День незалежності РБ на 3 липня, День визволення Білорусі від німецько-фашистських загарбників. Згідно конституційних змін, президент додатково отримав право розпускати Народні збори, призначати генерального прокурора, голову Верховного і Конституційного судів, Національного банку, половину членів Конституційного суду і Центрвиборчкому, третю частину Ради Республіки [21; 22; 23; 24].

У 1996 р. з ініціативи президента РБ було розпущено Верховну Раду, а повноваження народних депутатів достроково припинені [25]. Замість ВР РБ було створено новий законодавчий орган – Народні збори.

2 квітня 1996 р. підписано Договір про створення Співдружності Білорусі з Росією. Через рік, 2 квітня 1997 р. між двома державами було підписано Договір про створення Союзу Росія-Білорусь, а 23 травня в урочистій обстановці підписано Статут Союзу Росія-Білорусь [26]. Обидві країни, Росія і Білорусь, мають єдині кордони та митний комітет.

У відповідності до ст. 84 п. 28 Конституції РБ Президент є головнокомандувачем збройних сил країни, визначає стратегію їх розвитку, основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики. Сучасні збройні сили Білорусі нараховують 65 тис. осіб і за оцінками військових експертів входять у десятку найбоєздатніших армій Європи [27].

17 жовтня 2004 р. на всенародному референдумі Білорусі було знято конституційне обмеження про два президентські терміни. Референдум пройшов одночасно з парламентськими виборами до Національних зборів. У списки до голосування було внесено 6 986 163 громадян. Отримали бюлетені 6 315 825 осіб. У голосуванні приймали участь

6 307 395. За повторну каденцію Президента О. Лукашенка проголосувало 5 548 477 громадян, що становило 79,42 %. “Проти” – 691 917 (9,9 %). У країні офіційно запроваджено авторитарний режим [28].

19 березня 2006 р. відбулися треті президентські вибори, де О. Лукашенко знову обирається президентом. З 10 квітня 2006 р. Президенту Білорусі та тридцятьом вищим державним чиновникам заборонено в'їзд до Європейського союзу. Бюро демократичних ініціатив ОБСЄ зафіксувало значні недоліки виборчого процесу у РБ. Жоден опозиційний кандидат не виборов місця у парламенті. Під час президентських виборів було ув'язнено одного з основних претендентів від опозиції Олександра Козуліна [29].

У Білорусі проводиться державна боротьба проти демократичних сил та їх представників. За “хабарництво” опинився на лаві підсудних прем'єр-міністр 1994–1996 рр. М. Чигир, колишній міністр сільського господарства В. Леонов та двічі Герой соціалістичної праці В. Старовойтов, які спробували критикувати владу. Емігрував з країни лідер та засновник Народного фронту, політик правих радикальних поглядів Білорусі З. Пазняк та экс-голова парламенту С. Шарецький. В кінці 1998 р. була заарештована голова Національного банку Т. Віннікова, яка навесні 1999 р. втекла з-під варти й емігрувала у Велику Британію. Безслідно зникли 7 травня 1999 р. генерал-майор, міністр внутрішніх справ Ю. Захаренко, 16 вересня 1999 р. – экс-голова Центрвиборчкому, депутат ВР РБ, опозиційний політик В. Гончар [30].

24 грудня 2010 р. Центральна комісія РБ із виборів і проведення республіканських референдумів у відповідності до ст. 79 Виборчого кодексу Республіки Білорусь визнала вибори Президента такими, що відбулись. Перемогу знову отримав О. Лукашенко, за нього проголосувало 5 130 557 виборців (79,65 %) [31].

Білорусь у грудні 2010 р. після президентських виборів вибухнула масовими протестами, які переважно проходили у Мінську. Президент і уряд відповіли масовими переслідуваннями та репресіями проти своїх громадян. ПАРЕ та 27 країн ЄС запровадили санкції проти урядовців Білорусі, відмовивши у наданні їм віз на в'їзд у країни Євросоюзу, а також розпочали дебати про застосування економічних санкцій та ізоляції проти республіки. Єдиним противником відносно застосування санкцій проти Білорусі серед європейських держав залишилась Італія.

У 2010 р. в Білорусі було засуджено близько 30 тис. громадян. В основному це прості люди. У цьому ж році судами республіки переглянуто менше 1 000 кримінальних справ, коли цей показник у європейських країнах у 10–20 разів вищий. Білорусь посідає перше місце у Європі за кількістю правоохоронців і друге місце після Росії за кількістю засуджених.

Стратегія зовнішньої політики Білорусі у глобальному та регіональному масштабі чітко не визначена. У червні 1997 р. Міністерство зовнішніх справ Білорусі розробило Концепцію зовнішньої політики і скерувало її в адміністрацію Президента О. Лукашенка, де вказаний документ знаходиться до нині. Зовнішня політика Білорусі непередбачувана і непослідовна, республіка тяжіє до пострадянських стереотипів [32].

Білорусь з 1991 р. не спромоглася визначити свої національні інтереси у міжнародних відносинах, нею не визначено власне місце в європейській архітектурі взаємовідносин. З цього питання не має офіційних документів державного рівня, хоча у своїх виступах Президент Білорусі О. Лукашенко висловлює думку про багатовекторність та прагматичну позицію країни на міжнародній арені. Про взаємовідносини з міжнародними безпековими організаціями взагалі не має мови, якщо не брати до уваги взаємовідносини з Російською Федерацією, СНД та ОДКБ. Білорусь вважає Співдружність незалежних держав пріоритетним та життєво важливим напрямком у своїй зовнішній політиці, покладає досить серйозні надії на економічну та політико-гуманітарну, військово-технічну сфери із створення єдиного економічного, митного, торгового простору. На даний час загальновідомо, що СНД переживає кризовий період, а роль Російської Федерації у цій організації розглядається політиками та експертами, як спроба відновити неоімперські амбіції [33; 34].

У Білорусі є суттєві проблеми у взаємовідносинах з європейськими інститутами: Євросоюзом, Радою Європи, Організацією безпеки і співробітництва у Європі, Організацією Північноатлантичного договору. Антинатівська риторика у білоруських державних керівників переважає офіційну позицію РФ. Причиною цього конфлікту є взаємовідносини Білорусі та деяких країн-членів НАТО, особливо Польщі, Литви і Латвії. Не дивлячись на це, президент О. Лукашенко почав висловлюватись про необхідність побудови взаємовигідних, нормальних відносин з Північноатлантичним альянсом. Білорусь є членом наступних міждержавних утворень: ООН, ЮНЕСКО, ОБСЄ, МВФ, ВБ (Всесвітній банк), ОДКБ, Євразійське економічне співтовариство, Єдиний економічний простір, Програми НАТО “Партнерство заради миру”, Північноатлантичної ради із співробітництва. Під час офіційного візиту до КНР Президент О. Лукашенко висловив бажання приєднатись і до Шанхайської організації співпраці [35].

У взаємовідносинах з Україною Білорусь дотримується добросусідського нейтралітету. Проблема між нашими країнами – це делімітація державного кордону, протяжністю понад 1 000 кілометрів. Ця проблема має для України важливе значення. Договір про делімітацію було підписано 1997 р. та ратифіковано українською стороною. Білорусь відмовилась ратифікувати цей договір до врегулювання заборгованості. У квітні 2006 р. через неузгодженість з цих питань був відмінений візит О. Лукашенка до Києва. Тодішнє українське керівництво прагнуло зберегти хороші відносини з білоруською опозицією, на що Президент О. Лукашенко відповів, що у Білорусі немає підґрунтя для “кольорових” революцій, назвавши “кольорові” революції у країнах СНД “бандитизмом під прикриттям демократії”. Українська партія “Пора” брала участь в низці опозиційних акцій у Мінську, під час яких п’ятеро українців були затримані і засуджені до адміністративного арешту. Втручання українських дипломатів результатів не дало. Розгорівся міждержавний скандал. Мінськ був готовий закрити своє посольство в Києві [36].

Складні взаємовідносини у Білорусі мають місце і з Литвою, яка надає досить значну підтримку опозиційним силам. Так, у Вільнюсі в лютому 2005 р. відкрито Європейський гуманітарний університет, який фінансується західними та американськими недержавними фондами. Цей навчальний заклад відвідувала Кондоліза Райс, перебуваючи на посаді держсекретаря США. У своїй промові вона назвала режим О. Лукашенка – “останньою диктатурою у Європі”. На території Литви для опозиційних сил РБ проводяться курси-навчання із проведення ненасильницького опору – масових акцій, пікетів, мітингів. У 2005 р. білоруське КГБ офіційно заявило про наявність зарубіжних баз опозиціонерів, натякаючи на Литву.

Аналогічні взаємовідносини склалися у Білорусі з Латвією, яка готова надавати будь-яку допомогу опозиції. Латвія, як Литва, Польща та Україна входять у групу координації дій щодо Білорусі. З 2006 р. між згаданими країнами і Республікою Білорусь розпочалися дипломатичні конфлікти.

У 2004 р. Конгрес США прийняв “Акт про демократію в Білорусі”, після чого Президент США Дж. Буш 2006 р. ще на два роки продовжив санкції проти країни. У цьому документі є низка вимог до Президента О. Лукашенка: звільнити з в’язниць політичних та релігійних засуджених; відкликати політичні претензії проти журналістів та опозиції; надати повні дані про опозиціонерів та журналістів, які зникли; припинити репресії проти опозиції, релігійних організацій, ЗМІ, незалежних профсоюзів; провести парламентські та президентські вибори за стандартами ОБСЄ. 2006 р. Сенат США обговорив питання про стан прав людини у Білорусі, після чого були введені відповідні санкції. Доки ці вимоги не будуть виконані адміністрації США заборонено надавати будь-які фінансові позики чи допомогу РБ, а представникам США у МВФ та Всесвітньому банку запропоновано голосувати проти надання будь-якої фінансової допомоги [37].

У 2007 р. з бюджету США для матеріальної підтримки громадських організацій та опозиційних партій, засобів масової інформації Білорусі було виділено 27,5 млн \$. Сполучені штати у 2004 р. звинуватили білоруський “Інфобанк” у відмиванні грошей для режиму

Саддама Хусейна. США мають серйозний намір домогтися відсторонення Президента О. Лукашенка від влади. На початку січня 2012 р. Президент США Барак Обама підписав схвалений Конгресом “Акт про демократію і права людини у Білорусі”. Аналогічні документи ухвалювались американськими президентами раніше, в 2004 і 2006 рр. У відповідності до вказаного документа Департамент США зобов’язаний доповідати Конгресу про ситуацію з правами людини і торгівлю зброєю, що здійснює Білорусь. Також США звернулось до Міжнародної федерації хокею бойкотувати проведення чемпіонату світу у Мінську в 2014 р.*. Банки США заблокували за кордоном фінансові активи найбільших білоруських підприємств – “Білнафтохіму” та “Білкалію”.

Стратегічно Білорусь у військово-політичній сфері зорієнтована на Росію та її союзників, входить у військово-політичні союзи, де домінує Російська Федерація. Взаємовідносини з НАТО, ЄС, США слід назвати формальними. Авторитарний режим управління країною призвів до міжнародної ізоляції Білорусі та обмеження її зовнішньополітичного маневру на світовій арені. Збройні сили Республіки Білорусь входять в єдиний оборонний простір Росії та розглядаються “структурною одиницею” її військової організації, разом з територією та військово-промисловим комплексом. Взаємовідносини з найближчими країнами-сусідами вимагають змін на краще.

Список використаних джерел

1. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / Георгій Володимирович Касьянов. – К.: Наш час, 2008. – С. 5. 2. *Бжезинський З.* Україна і Польща в контексті європейської інтеграції / Збігнев Бжезинський // Стратегічна панорама. – К., 2003. – № 4. Бжезинський З. Велика шахівниця. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.; Кіссенджер Г. Дипломатія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/kissing/01.php; Кеннан Дж. Дипломатія Другої світової війни з точки зору американського посла в СРСР Джорджа Кеннана / Переклад з англ. Л. А. Игоревського, Ю. Д. Чупрова. – М.: Центрполиграф, 2002. – 479 с.; Хантінгтон С. О волне демократизации, их сущность и периодизация [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ualib.com.ua/br_7561.html; Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 603 с.; Горбулін В. П. Без права на покаєння / В. П. Горбулін. – Харків: Изд. Defens Express Library і “Фоліо”, 2009; Волкогонов Дм. Семь вождей. 1–2 книги / Дмитрий Волкогонов // Новости. – М., 1995 – 496 с.; Hitch Ch., McKean R. The Economics of Defense Spending in the Nuclear Age. – Cambridge: Harvard University Press, 1960. – 422 p.; Radwick V. Moder Armed Forces Planning. – New York: SAGE, 1975. – 345 p. 3. *Едвард Н. Люттвак.* Стратегія: Логика войны и мира. Переклад з англійського: Edward N. Luttwak “Strategy: Theologic of Warand Peace” / Русский Фонд Содействия образования и науке. – Москва, 2012. – 392 с. 4. *Абалкин Л. И.* Стратегический ответ России на вызовы нового века / Л. И. Абалкин. – М.: Экзамен, 2004. – 608 с. 5. *Матеріали* Всеукраїнської наукової конференції “Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук”. Частина II. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Факультет суспільних наук і міжнародних відносин. 17 грудня 2011 р. м. Дніпропетровськ. Секція: Проблеми та перспективи історичної науки в Україні. Левик Б. С. “Військова історія у системі забезпечення національної безпеки та оборони України.” – 156 с. 6. *Горбулін В. П.* Механізми стратегічного програмно-цільового планування розвитку структур безпеки і оборони України: Вип. 23 / За заг. ред. академіка НАНУ, д. т. н. В. П. Горбуліна, – К.: Євроатлантикінформ, 2006. – 152 с.; Горбулін В. П. Через роки, через відстані... Держава та особистість. – Київ, 2006. – 306 с.: іл. 7. *Бірюченко А.* Демократичний цивільний контроль над воєнною сферою у контексті національної безпеки України. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01. – основи національної безпеки держави (політичні науки). – Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБОУ. – Київ, 2006. – 185 с. 8. *Богданович В. Ю.* Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення: (монографія) / В. Ю. Богданович. – К., 2003. – 322 с. 9. *Національний статистичний комітет Республіки Беларусь.* Население [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/population.php>. 10. *Вівчарик М. М.* Білорусь // Енциклопедія історії України. Т. 1 – К., 2003. – С. 288–289. 11. *Національное собрание Республіки Беларусь.* Палата представителів. Законодавство. Комісія по національній безпеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.house.gov.by/>, <http://house.gov.by/index.php/5544,,,0,,0.html>. 12. *Національний статистичний комітет Республіки Беларусь.* Основные социально-экономические показатели [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/doclad/2012_7/02.pdf. 13. *Декларация* Верховного Совета Республіки Беларусь от 27. 07. 1990 № 193-ХІІ “О государственном суверенитете Республіки Беларусь”. Белорусский правовой портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoby.info/docum09/part36/akt36325.htm>. 14. *Постановление* Президиума Верховного Совета Республіки Беларусь от 13. 04. 1994 № 2943-ХІІ “О первоочередных мерах, направленных на реализацию Конституции Республіки Беларусь”. Белорусский правовой портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoby.info/docum09/part34/akt34493.htm>. 15. *Письмо* Кабинета Министров Республіки Беларусь от 12. 07. 1996 № 457 “Национальная программа привлечения инвестиций в экономику Республіки Беларусь”. Белорусский правовой портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoby.info/docum09/part32/akt32428.htm>. 16. *Угода* “Про стратегічні ядерні сили”. Зібрання чинних міжнародних договорів України: Офіційне видання. – Том 1: 1990–1991 рр. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. 17. *Угода* між державами-учасниками Співдружності Незалежних Держав щодо стратегічних сил від 30 грудня 1991 р. Закони України. Інформаційно-правовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/ documents/date_28/pg_igcwoh.htm. 18. *Закон* Республіки Беларусь “О Вооруженных Силах Республіки

* США ввели нові санкції проти Білорусі. Дзеркало тижня. 4 січня 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.dt.ua/POLITICS/ssh_a_vveli_novi_sanktsiyi_proti_bilorusi-95022.html.

Беларусь” № 1904-ХІІ от 3 ноября 1992 г. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=1641>. 19. Закон Республики Беларусь “О воинской обязанности и воинской службе”. № 1914-ХІІ от 5 ноября 1992 г. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=V19201914&p2={NRPA}>. 20. Закон Республики Беларусь “О обороне” № 1902-ХІІ от 3 ноября 1992 г. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=V19201902&p2={NRPA}>. 21. Закон Республики Беларусь “О государственном флаге Республики Беларусь” от 19 сентября 1991 г. № 1090-ХІІ. Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1991. – № 30. – С. 493. 22. Закон Белорусской Республики “О государственном гербе Республики Беларусь” от 19 сентября 1991 г. № 1086-ХІІ // Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь. – 1991. – № 30. – С. 491. 23. *Постановление* Верховного Совета Беларусь от 13. 04. 1995 № 3728-ХІІ “О проведении республиканского референдума по вопросам, предложенным Президентом Республики Беларусь, и мерах по его обеспечению”. Белорусский правовой портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravobu.info/docum09/part33/akt33605.htm>. 24. *Конституция* Республики Беларусь. 1994 г. (С изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г.). Газета “Звезда” от 27 ноября 1996 г. 25. О выборах депутатов Верховного Совета Республики Беларусь. Закон Республики Беларусь от 27 октября 1989 г. № 2919-ХІ (по состоянию на 16 января 2007 г.) Свод законов БССР, 1989. – № 31. – С. 316. Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь, 1995 г., № 1–2, ст. 3. Закон утратил силу Избирательным кодексом Республики Беларусь от 11 февраля 2000 г. № 370-3 (Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 2000 г., № 25, 2/145). 26. *Виноградова К. В.* Становление и развитие союза России и Белоруссии // *Вестник РУДН. Серия “Международные отношения”*. – 2010. – № 2. – С. 159–167. 27. *Агеев А. И., Куроедов Б. В., Сандаров О. В.* Военный потенциал 100 ведущих стран мира // *Экономические стратегии*. – 2011. – № 1. – С. 22–23. 28. *Центральная избирательная комиссия Республики Беларусь.* Сообщение Центральной комиссии Республики Беларусь по выборам и проведению республиканских референдумов о результатах республиканского референдума 17 октября 2004 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/Archive-Referenda-2004-Soob.pdf>. 29. *Гетьманчук О.* Білорусь: імітація виборів [Электронный ресурс] // *Дзеркало тижня*. – № 5. – 11 лютого 2006 р. – Режим доступа: http://dt.ua/POLITICS/bilorus_imitatsiya_vivoriv-45909.html?print. 30. *Прим.* автора. 31. *Сообщение* Центральной комиссии Республики Беларусь по выборам и проведению республиканских референдумов об итогах выборов Президента Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/Elections-PRB-soob9.pdf>. 32. *Розанов А.* Внешняя политика Беларуси: представления и реальности // *Proetcontra*. – Том 3. – № 2. Весна 1998. – С. 68–80. 33. *Угода* про створення Співдружності незалежних країн. “Содружество” (информационный вестник СНГ) Минск, 1992. – № 1. 34. *Договор* о коллективной безопасности. Организация Договора коллективной безопасности. Документы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://odkb-csto.org/countries/belarus.php>. 35. *Министерство* иностранных дел Республики Беларусь. Беларусь и международные организации. Официальный сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mfa.gov.by/multilateral/organization/>. 36. *Архівна* україніка в Білорусі: аналітичний огляд / О. М. Коваль, М. Ю. Кулініч, А. А. Майстренко, І. В. Срібляк; Держкомархів України, УНДІАСД. – К., 2009. – 108 с. 37. *Институт* прав людини і запобігання екстремізму і ксенофобії. Конгрес США посилив санкції проти Білорусі. 21 грудня 2011 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ihrpex.org/uk/article/2173/kongres_ssha_posilyv_sanktsiji_schodo_bilorusi. 38. *США* ввели нові санкції проти Білорусі [Электронный ресурс] // *Дзеркало тижня*. – 4 січня 2012. – Режим доступа: http://news.dt.ua/POLITICS/ssha_vveli_novi_sanktsiyi_proti_bilorusi-95022.html.

Богдан Лэвык

ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЗАЩИЩЕННОСТЬ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ПОСЛЕ 1991 ГОДА

В статье рассмотрен исторический путь развития военно-политической сферы Республики Беларусь как самостоятельного государства за последние 20 лет. Проанализированы внутренняя и внешняя политика в разрезе государственного обеспечения военной безопасности.

Ключевые слова: Республика Беларусь, военная политика, военная безопасность.

Bohdan Levyk

POLITICAL AND MILITARY SECURITY OF THE REPUBLIC OF BELARUS AFTER 1991

The historical way of building the military and political sphere of Belarus Republic as an independent state during the past twenty years has been analyzed. Internal security and defense policy have been studied in the context of national security issues.

Key words: Republic of Belarus, military policy, military security.